

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ

МИРОШНИЧЕНКО АНАТОЛІЙ КОСТЯНТИНОВИЧ

УДК 343.85

**КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОМСТИ
ЯК МОТИВУ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ЩОДО
ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА СУДУ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Класичному приватному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник –

доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
Денисова Тетяна Андріївна,
Академія Державної пенітенціарної
служби, помічник ректора з наукової та
науково-методичної роботи.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент
Орлов Юрій Володимирович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, доцент кафедри
кримінального права і кримінології
факультету № 1;

кандидат юридичних наук, доцент
Градецький Андрій Вікторович,
Запорізький національний технічний
університет, доцент кафедри
кримінального, цивільного та
міжнародного права юридичного
факультету.

Захист відбудеться 15 червня 2018 року о 9.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.03 у Харківському національному університеті внутрішніх справ (61080, м. Харків, пр. Льва Ландау, 27).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ (61080, м. Харків, пр. Льва Ландау, 27).

Автореферат розісланий 14 травня 2018 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Д. Ю. Кондратов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Запобігання злочинам, що вчинені з помсти працівникам правоохоронних органів та суду становить одну з важливих проблем на шляху інтеграції української держави до світового співтовариства. Незважаючи на те, що у загальній структурі злочинності злочини, вчинені щодо працівників правоохоронних органів, посідають далеко не перше місце, ступінь суспільної небезпеки вчиненого, його резонанс дуже великий.

Мотив людської поведінки лише тоді стає мотивом злочину, коли він охоплює найбільш суттєві ознаки злочинного діяння. Він є рушійною силою злочинного діяння, його внутрішнім джерелом. Тому злочин – це лише форма виразу й об'єктивізації мотиву суб'єкта. Серед розмаїття злочинних мотивів особливе місце займає помста. Витоки виникнення мотиву помсти сягають у давнину, однак, невикорінне прагнення людини до найдавніших форм вирішення спорів і конфліктів шляхом помсти не зникла й дотепер.

Теоретичне підґрунтя дисертації склали праці вітчизняних та зарубіжних науковців, що присвячені кримінально-правовим, кримінально-процесуальним та криміналістичним проблемам мотиву та мотивації злочинної поведінки, а саме: Ю. М. Антоняна, М. І. Бажанова, Ю. В. Бауліна, М. О. Беляєва, Р. В. Вереші, П. А. Вороб'я, В. К. Грищука, Ю. М. Грошевого, Н. О. Гуторової, Л. М. Демидової, В. К. Дуюнова, В. П. Ємельянова, І. І. Карпеця, О. О. Кваші, В. О. Коновалової, М. Й. Коржанського, В. А. Ломаки, П. С. Матишевського, Н. А. Мирошніченко, П. П. Михайленка, В. О. Навроцького, В. І. Осадчого, М. І. Панова, А. В. Савченка, П. П. Сердюка, В. В. Сташиса, В. Я. Тація, В. І. Тютюгіна, О. І. Чучаєва, В. В. Шаблистого та ін. Їх зміст умістив характеристику понять, форми впливу на кваліфікацію злочину тощо. Дослідження кримінологічних аспектів мотиву та мотивації знайшло своє відображення в роботах Г. А. Аванесова, А. М. Бабенка, О. М. Бандурки, В. С. Батиргарєєвої, В. В. Голіни, Б. М. Головкіна, І. М. Даньшина, С. Ф. Денисова, О. М. Джужи, В. М. Дрьоміна, А. П. Закалюка, А. Ф. Зелінського, О. М. Костенка, О. М. Литвинова, В. О. Тулякова, В. І. Шакуна, Н. С. Юзікової та ін. Кримінально-виконавчому вивченню мотиву та мотивації поведінки засуджених, присвятили дослідження Т. А. Денисова, О. Г. Колб, І. М. Копотун, Н. А. Орловська, А. Х. Степанюк, Ю. В. Шинкарьов, І. С. Яковець. Водночас досліджень, присвячених безпосередньо проблемам урахування мотиву помсти в злочинах щодо працівників правоохоронного органу та суду, небагато. Зокрема, на це звертали увагу А. В. Градецький, О. А. Мартиненко, А. В. Савченко, В. І. Шакун й інші вчені.

Роботи вказаних авторів мають важливе наукове і практичне значення. Разом із тим, віддаючи належне доробку вчених, доводиться констатувати, що, не дивлячись на значний їх інтерес до мотиву та мотивації злочинної поведінки, багато аспектів цієї проблеми залишаються недостатньо дослідженими або ж носять дискусійний характер. Незважаючи на те, що у ст.ст. 345–349 КК України (погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу; умисне знищення або пошкодження майна; посягання на життя; захоплення як заручника) окремо не вказується на мотив помсти, у коментарях до законодавства зазначено, що мотивами злочину можуть бути: 1) прагнення перешкодити потерпілому в момент посягання

або в майбутньому виконувати свої службові обов'язки або здійснювати діяльність щодо охорони громадського порядку; 2) помста за виконання цих обов'язків або таку діяльність у минулому. Підтвердженням такого ставлення законодавця є положення постанови Пленуму Верховного Суду України № 8 від 26.06.1992 р. «Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів».

Дотепер нерозкритими й дискусійними залишаються питання щодо загальної характеристики мотиву помсти в кримінологічному вимірі, характеристики особи злочинця, правових засад та організації прогнозування, планування, запобігання злочинам, що вчинені за мотивом помсти щодо працівників правоохоронних органів та суду на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях. Зважаючи на сучасні процеси реформування судової влади та правоохоронних органів, заслуговують на увагу проблеми, пов'язані з віктимною поведінкою працівників правоохоронних органів та суду. Активізувалася потреба в подальших розробках і запровадженні заходів їх безпеки та соціального захисту.

Вагомістю окреслених проблем, актуальністю, необхідністю й нагальністю їх вирішення зумовлений вибір теми дослідження та визначення кола питань, що розглядаються в дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до плану наукової роботи Класичного приватного університету (м. Запоріжжя) за темою «Кримінально-правове, кримінологічне та кримінально-виконавче забезпечення механізму реалізації прав і свобод людини і громадянина» (Державний реєстраційний номер – 0110U003958).

Тему дисертації затверджено вченою радою Класичного приватного університету від 18 листопада 2015 року (протокол № 3).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дослідження є теоретичне узагальнення та формування кримінологічної характеристики помсти як мотиву вчинення злочинів щодо працівників правоохоронних органів та суду й розроблення пропозицій, спрямованих на запобігання злочинам на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях.

Для досягнення зазначеної мети визначено такі *завдання*:

- дослідити в історичній ретроспективі трансформацію мотиву помсти й витоки відповідальності за мотивом помсти працівникам правоохоронних органів та суду;
- провести огляд стану наукової розробки питання кримінологічного виміру та кримінальної відповідальності за мотивом помсти працівникам правоохоронних органів та суду;
- сформулювати методологічні засади дослідження помсти як мотиву вчинення злочинів щодо працівників правоохоронних органів та суду;
- дослідити мотив помсти в кримінологічному визначенні та надати загальну характеристику помсти як мотиву вчинення злочинів щодо працівників правоохоронних органів та суду;
- охарактеризувати в узагальненому виді віктимну поведінку працівників правоохоронних органів та суду;

- виявити основні причини та умови вчинення злочинів з помсти працівникам правоохоронних органів та суду;

- запропонувати характеристики особи, яка вчинила злочин відносно працівника суду чи правоохоронного органу з мотиву помсти;

- надати модель прогнозування злочинів, пов'язаних з мотивом помсти працівникам правоохоронних органів та суду, а також планування запобіжних заходів;

- розкрити правові засади та організацію роботи із запобігання злочинам, що вчинені за мотивом помсти працівникам правоохоронних органів та суду на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях;

- визначити тенденції забезпечення безпеки працівників суду та правоохоронних органів і напярми вирішення проблеми їх соціального захисту.

Об'єктом дослідження виступає мотив помсти як кримінологічна та кримінально-правова категорія, а також правові відносини, що виникають у зв'язку з учиненням злочину з помсти працівникам правоохоронних органів та суду.

Предметом дослідження є кримінологічна характеристика помсти як мотиву вчинення злочинів щодо працівників правоохоронних органів та суду.

Методи дослідження обрано з огляду на поставлену мету, об'єкт і предмет дослідження. Методологічну основу дисертації становить діалектичний метод, використаний для аналізу сутності понять, що характеризують процеси становлення та формування помсти як мотиву вчинення злочинів, їх детермінацію та запобіжні заходи (розділи 1–3). Догматичний метод використано для формулювання та розкриття юридичних понять, побудови юридичних конструкцій, визначення термінів, а також з метою з'ясування змісту законодавчих та нормативно-правових (підзаконних) актів (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2). За допомогою методів формальної логіки з'ясовувалася логіка законодавця, закладена в правових нормах, якими передбачена кримінальна відповідальність за ст.ст. 345–349 КК України (підрозділи 2.1, 2.2). Історичний метод було використано для виявлення генези виникнення мети помсти (підрозділ 1.2). Завдяки аксіоматичному методу було визначено вихідні параметри дослідження; індуктивний та дедуктивний методи застосовано в ході узагальнення й аналізу емпіричної інформації за тематикою дослідження (підрозділи 2.1–2.3). Системно-структурний метод – у ході кримінологічної характеристики сучасного стану злочинності щодо працівників правоохоронних органів та суду (підрозділ 1.1). Статистичний метод використовувався під час вивчення матеріалів правозастосовної практики (підрозділи 2.1–2.3, 3.2). Також застосування соціологічних та статистичних методів (інтерв'ювання та анкетування респондентів) забезпечило можливість обґрунтування авторських висновків про існування й розповсюдження мотиву помсти щодо працівників правоохоронних органів та суду, допомогло з'ясувати точки зору суддів та правоохоронців на проблеми організації їх безпеки й соціального захисту, підтвердити або спростувати авторські висновки (підрозділи 2.1–1.2). Метод моделювання використаний для розроблення моделі кримінологічного прогнозування, запровадження спеціально-кримінологічних та індивідуальних заходів запобігання злочинам, учиненим з помсти працівникам правоохоронних органів та суду (підрозділи 3.1–3.2).

Емпіричну базу дослідження становлять: матеріали судової практики (428 вироків суду про злочини, учасниками яких стали правоохоронці чи працівники суду); статистичні дані Державної судової адміністрації України, Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної пенітенціарної служби України за 2006–2017 (9 міс.) рр.; результати анкетування й інтерв'ювання 284 суддів, 740 працівників правоохоронних органів, 74 узятих під варту та 330 засуджених; аналіз дисциплінарної практики щодо службових порушень працівників правоохоронних органів.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим у сучасній Україні комплексним дослідженням кримінологічної характеристики помсти як мотиву вчинення злочинів щодо працівників правоохоронних органів та суду. До положень, що мають наукову новизну, зокрема, належать такі:

вперше:

- визначено домінуючі ознаки та властивості особи, яка вчинила злочин з помсти працівнику правоохоронного органу та суду, серед яких: підвищена збудливість, імпульсивність, честолюбство, прагнення до підвищення своєї власної значущості, злопам'ятність, підвищена уразливість, цілеспрямованість, рішучість у вчинках. Надано узагальнену характеристику особи злочинця та визначено ієрархію мотивів на основі чого, при наявності мотиву помсти, запропоновано визнавати такі злочини полімотивованими;

- сформовано систему запобіжних заходів на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях, що дають можливість обмежити вчинення помсти працівнику правоохоронного органу та суду, спонукають особу до відмови від протесту, супротиву та помсти. Запропоновано на загальносоціальному рівні основним вважати реформування судової та правоохоронної системи, на спеціально-кримінологічному – аналіз діянь та мотивів їх вчинення з метою диференціації профілактичних заходів, стимулювання повноти виявлення та розкриття злочинів, виявлення та нейтралізацію обставин, що можуть стимулювати вчинення злочинів за мотивом помсти, формування позитивного іміджу працівників суду та правоохоронних органів, на індивідуальному рівні – заходи щодо раніше засуджених осіб, схильних до вчинення злочинів з помсти працівникам правоохоронного органу та суду, упередження формування мотиву помсти та зміну спрямованості таких дій, відвернення та припинення підготовчих дій, в основі котрих знаходиться помста;

- доведено, що ефективна система протидії злочинам, учиненим з помсти працівникам правоохоронних органів та суду можлива при обов'язковому врахуванні віктимної поведінки вказаної категорії працівників, а також завдяки створенню системи їх соціального захисту та особистої безпеки при виконанні службових обов'язків;

- запропоновано модель кримінологічного прогнозування злочинів, пов'язаних з мотивом помсти працівникам правоохоронних органів та суду, та планування запобіжних заходів. Пропонується для кримінологічного прогнозування метод математичного моделювання, заснований на врахуванні статистичних матеріалів,

багатофакторної детермінації і факторів, що обумовлюють поведінку осіб, схильних до вчинення злочинів з помсти;

удосконалено:

– позиції науковців щодо визначення кількісно-якісних показників злочинів. Обґрунтовано, що відсутність повної і необхідної статистики щодо злочинів, вчинених з помсти працівникам правоохоронних органів та суду, не надає об'єктивного уявлення про кількість таких злочинів, їх характер і спрямованість та негативно впливає на формування запобіжних заходів;

– існуючі положення про ефективне застосування карально-виправних заходів до осіб, схильних до вчинення злочинів з помсти працівникам правоохоронних органів та суду, а також застосування до таких засуджених заохочувальних заходів та стягнень у період виконання і відбування покарань;

– теоретичні підходи щодо детермінації злочинної поведінки, а саме вчинення протиправних діянь з метою помсти, на основі чого визначено причини та умови вчинення злочинів з помсти працівникам правоохоронних органів та суду, які детермінує значна кількість факторів з різним рівнем важливості. Окремо виділено ознаки корупційної злочинності, що також провокують помсту працівникам правоохоронних органів та суду;

дістало подальшого розвитку:

– аргументація кримінально-правових положень того, що мотив помсти працівникам правоохоронних органів та суду може виступати самостійною ознакою при кваліфікації злочинів за ст.ст. 345–349 КК України;

– погляди на методологічні питання кримінологічного дослідження помсти як мотиву вчинення злочинів, а також зміст помсти як мотиву вчинення злочинів щодо працівників правоохоронних органів та суду;

– характеристика сучасного стану кримінальної відповідальності за мотивом помсти працівникам правоохоронних органів та суду протягом останніх десяти років, у результаті чого зроблено висновок, що в структурі та динаміці цього виду злочинів не відбулося суттєвих якісних змін, за винятком останніх трьох років. З урахуванням рівня довіри до правоохоронних органів та суду, ставлення суспільства до реформаторських процесів зроблено висновок про наявність негативних тенденцій, що провокуватимуть соціальні конфлікти, виправдання самосуду та збільшення злочинів, учинених з помсти.

Практичне значення отриманих результатів. Теоретична й практична значущість одержаних результатів полягає в тому, що викладені в роботі висновки та пропозиції можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері – при подальшому дослідженні проблем, пов'язаних із запобіганням злочинам, учиненим з помсти працівникам правоохоронних органів та суду (Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у наукову діяльність Кримінологічної асоціації України від 20 грудня 2017 р.);

– правотворчій діяльності – для подальшого вдосконалення кримінального та кримінально-виконавчого законодавства України;

– правозастосовній діяльності – як рекомендації щодо вдосконалення організаційних і методичних засад слідчої, прокурорської і судової практики при кваліфікації злочинів за ст.ст. 345–349 КК України (Акт впровадження результатів

дисертаційного дослідження в правозастосовну діяльність Деснянського районного суду м. Чернігова від 12 лютого 2018 р.; Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в правозастосовну діяльність органів і підрозділів управління Національної поліції в Чернігівській області від 13 лютого 2018 р. № 94/124/01/20/2018);

– навчальному процесі – при підготовці відповідних розділів підручників і навчальних посібників, викладанні курсів кримінології на юридичних факультетах вищих навчальних закладів (Довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальний процес Інституту права імені Володимира Сташиса Класичного приватного університету від 16 вересня 2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Положення, які викладені в дисертації та виносяться на захист, розроблені автором особисто. У тезах доповіді «Латентність злочинів у правоохоронній системі» дисертантом особисто розроблено питання характеристики особи, яка вчинила злочин з помсти, а також надані пропозиції щодо зменшення рівня латентності злочинів, учинених стосовно працівників правоохоронних органів та суду. Власні теоретичні розробки здобувача у опублікованій у співавторстві науковій праці становлять більше 50%. Наукові ідеї та розробки, що належать співавтору, у дисертації не використовуються, її висновки та положення мають самостійний характер.

Апробація матеріалів дисертації. Результати дослідження обговорювалися на засіданні кафедри кримінального права Інституту права імені Володимира Сташиса Класичного приватного університету та доповідалися на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях і круглих столах, а саме: «Круглий стіл, присвячений 67-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини» (м. Запоріжжя, 2015 р.); «Кримінальне право: традиції та новації» (м. Запоріжжя, 2016 р.); «П'ятнадцять осінніх юридичних читань» (м. Хмельницький, 2016 р.); «Актуальні питання кримінально-виконавчого права та кримінології» (м. Чернігів, 2016 р.); «Круглий стіл, присвячений 68-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини» (м. Запоріжжя, 2016 р.); «II Кримінологічні читання, присвячені пам'яті професора О. Г. Кальмана» (м. Київ, 2016 р.); «Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності» (м. Хмельницький, 2017 р.); «Кримінально-правове, кримінологічне та кримінально-виконавче забезпечення прав і свобод людини і громадянина» (м. Запоріжжя, 2017 р.); «Кримінальне право: традиції та новації» (м. Чернігів, 2017 р.).

Публікації. Основні положення, висновки та пропозиції, що сформульовані за результатами дисертаційної роботи, відображені у п'ятнадцяти наукових працях, у тому числі п'яти наукових статтях, опублікованих у наукових виданнях України, визнаних фаховими з юридичних наук, одній статті, опублікованій у науковому виданні іноземної держави з наряду, з якого підготовлено дисертацію, дев'ятьох тезах наукових доповідей та повідомлень.

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою та завданнями дослідження. Робота складається з анотації, вступу, переліку умовних позначень, трьох розділів, що включають десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Загальний обсяг дисертації становить 232 сторінки, з них основний текст –

175 сторінок, список використаних джерел (354 найменування) – 33 сторінки, додаток – 5 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження, його зв'язок із науковою темою, показано наукову новизну, практичне значення отриманих результатів та наведені дані про їх апробацію.

Розділ 1 «Загальні засади дослідження помсти як мотиву вчинення злочинів щодо працівників правоохоронних органів та суду» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Стан наукової розробки питання кримінологічного виміру та кримінальної відповідальності за мотивом помсти працівникам правоохоронних органів та суду»* узагальнено наукові позиції щодо досліджуваної проблематики. Указано, що в юридичній літературі кримінально-правовим аспектам мотиву та мотивації злочинної поведінки приділялась значна увага. Установлено, що проблеми кримінальної відповідальності за діяння, котрі містять мотиви помсти, розглядалися у частині вивчення його як однієї з ознак суб'єктивної сторони складу злочину. Репрезентовано огляд досліджень щодо проблем кримінальної відповідальності та запобігання злочинам з мотиву помсти. Зазначено, що найбільш вагомий вклад у розробку поняття мотиву злочину та його функціонування в сучасній Україні внесено А. В. Савченком, яким були розроблені підходи до визначення поняття, змісту, сутності, функцій мотиву і мотивації злочину, котрі підтримуються автором у повному обсязі.

Констатовано, що кримінологічні дослідження мотиву помсти практично відсутні. Особливо це стосується мотиву помсти в злочинах щодо працівників правоохоронних органів та суду. Визначено, що до невирішених та дискусійних питань належать, зокрема, такі: окремо не вказується на мотив помсти у ст.ст. 345–349 КК України, що передбачають відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів; дискусійними залишаються питання щодо загальної характеристики мотиву помсти в кримінологічному вимірі, характеристики особи злочинця, правових засад та організації планування заходів запобігання злочинам на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях. Також існує потреба в подальших розробках та запровадженні позитивного досвіду країн Європи у запобіганні злочинам, що вчиняються з мотиву помсти працівникам правоохоронних органів та суду.

У підрозділі 1.2 *«Поняття та витоки мотиву помсти»* досліджено умови й генезу помсти в історичному й соціально-психологічному вимірі. Акцентовано увагу на тому, що зрозуміти сутність певного явища або категорії неможливо без визначення його витоків. Для узагальненої характеристики мотиву помсти досліджено історичні пам'ятки права, думки філософів, релігійні та духовні джерела.

Підтримано погляди О. М. Костенка, що для вирішення актуальних проблем сучасності необхідно застосовувати теорію універсального натуралізму. Відтак,

вихідним моментом для формування мотиву слугує соціальна обумовленість існування людини в певному середовищі, що підпорядковується законам натуралізму. Констатовано, що хоча правосуддя неодмінно передбачає владу закону, визнану розумом, природа суспільства, етичне правосуддя становить основний закон людського буття, залишаючись у межах тієї обмеженості, яка накладається умовами людського співжиття. Саме тому до сьогодні мотив помсти залишається «інструментом» для вирішення спорів і конфліктів, пошуку «справедливості».

У підрозділі 1.3 «Методологічні питання кримінологічного дослідження помсти як мотиву вчинення злочинів» оцінено методологічний інструментарій досліджуваної проблеми. Указано, що дослідження спирається на загальнонаукову методологію. Ґрунтуючись на наукових твердженнях А. П. Закалюка, М. І. Панова та інших учених констатовано, що загальним методом визначення правових понять виступає діалектичний метод наукового пізнання, оскільки його найбільш вдало може бути використано для аналізу сутності понять, що характеризують процеси становлення помсти як мотиву вчинення злочинів, його трансформацію, переосмислення детермінації та організацію запобіжних заходів.

Висунуто низку первинних гіпотез та вказані шляхи формування теоретичної основи дослідження. Охарактеризовано логіку наукового пошуку з використанням загальнонаукових методів. Зазначено, що, оскільки дослідження носить комплексний характер, для достовірності отриманих результатів необхідно використовувати результати не тільки кримінологічних досліджень, а й здобутки кримінально-правової, соціологічної та психологічної наук.

Розділ 2 «Кримінологічна характеристика злочинів, що вчинені з помсти працівникам правоохоронних органів та суду» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Кількісно-якісна характеристика злочинів, пов'язаних з мотивом помсти працівникам правоохоронних органів та суду» проаналізовано значення теоретичних і практичних підходів до розуміння поняття мотиву злочину.

Досліджено кількісно-якісні показники злочинів, що вчинені з мотиву помсти правоохоронцям та працівникам суду і злочинів, що опосередковано пов'язані з мотивом помсти через виконання правоохоронцем чи суддею своїх професійних обов'язків. Зазначено, що протягом 2006–2016 рр. та за 9 міс. 2017 р. темпи зростання коливаються в межах від 1,2% до 1,4%. Найбільша чисельність злочинів, пов'язаних із помстою працівникам правоохоронних органів та суду, була зафіксована у 2014–2015 рр. З числа зареєстрованих злочинів значна частка припадає на злочини середньої тяжкості. Установлено, що певна кількість агресивних актів помсти щодо працівників правоохоронних органів та суду виникає через бажання принизити останніх у зв'язку з їх професійною діяльністю (близько 44%). Частина злочинів (близько 4%) була вчинена після того, як до правопорушника були вжиті заходи адміністративного чи дисциплінарного впливу. Відзначено, що помста може виступати не тільки як мотив, а й як вторинне явище. Зазначено, що найбільша кількість злочинів була вчинена у місті Києві й Київській області, Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій областях, найменше – у Івано-Франківській, Чернівецькій та Волинській областях. Розглянуто проблеми

латентності злочинів, учинених з помсти працівникам правоохоронних органів та суду й надано пропозиції щодо зменшення рівня латентності.

У підрозділі 2.2 *«Детермінація злочинів, вчинених з помсти працівникам правоохоронних органів та суду»* висвітлені основні підходи в кримінологічній науці відносно причин та умов злочинності та вказані найбільш значущі з них у економічній, моральній, правовій та соціально-побутовій сферах, що сприяють вчиненню злочинів з помсти працівникам правоохоронних органів та суду.

Констатовано, що усе частіше невдоволення громадян переростає в помсту, а конфліктні ситуації вирішуються за допомогою вогнепальної зброї та інших небезпечних знарядь та пристроїв. На перший погляд, мирні протести, що завжди здійснюються під охороною поліції й Національної гвардії, у подальшому переростають у сутички та бійки, що супроводжуються порушенням громадського порядку й побиттям правоохоронців. Дослідження показало, що близько 25% винних у вчиненні таких діянь осіб мають соціально-психологічні та психічні відхилення в поведінці (підвищена емоційність, агресивність, жорстокість, що призводить до неспроможності контролювати поведінку та приймати правильні рішення); у майже 5% констатується наявність психічних захворювань.

Установлено, що за останні 5 років найсуттєвіше вплинули на протиправну поведінку: дії працівників правоохоронних органів та суду – 62%; помста як традиція кримінального середовища – 12%; пияцтво – 34%; наркотизм – 6,9%; насильство в сім'ї – 28,2%; схильність до суїцидальної поведінки – 4%; прояви аморальності – 4,9%; психічні розлади – 5,1%. Зазначено, що злочинну поведінку, а саме вчинення протиправних діянь з метою помсти, детермінує значна кількість факторів, пов'язаних з особливістю діяльності та виконанням службових обов'язків працівниками правоохоронних органів та суду.

У підрозділі 2.3 *«Загальна характеристика особи злочинця»* на підставі дослідження індивідуальних справ засуджених за ст.ст. 345–349 та ст.ст. 377–379 КК України, де потерпілими є судді, народні засідателі, присяжні, їх близькі родичі, а також співробітники правоохоронних органів, були встановлені соціально-демографічні, кримінально-правові ознаки та морально-психологічні особливості засуджених і побудовано відповідний кримінологічний портрет, а саме: це громадяни України; як правило, особи чоловічої статі (84%). Визначено, що найбільша спокуса вчинити протиправні дії щодо працівника правоохоронного органу та суду практично однакова в 2-х вікових групах – від 25 до 30 років та від 18 до 25 років. Переважна більшість правопорушників проживала у місті.

Хоча освітній рівень винних є доволі високим (повну загальну середню освіту має 54% засуджених), більшість осіб на момент вчинення злочину не працювали (63%), а якщо й мали роботу, то тимчасову. Лише обмежена кількість (24%) постійно працювали.

На момент учинення злочину більш ніж 50% засуджених у шлюбі не перебували (були неодружені або шлюб розірвано); мають дітей 39%.

У роботі звернено увагу на факт наявності попередньої судимості у 69%, зокрема, однієї (51%) або двох судимостей (42%), у решти – більше 2-х судимостей. 62% вчинили перший злочин у віці до 21 року. Переважна більшість осіб попередньо були засуджені за злочини проти власності (ст.ст. 185, 186, 187, 189 КК

України) та злочини проти життя та здоров'я особи: вбивство, тілесні ушкодження (ст.ст. 115, 121–122 КК України). За вчинення вищевказаних злочинів особи відбували покарання у виді позбавлення волі на певний строк.

Більшість злочинів була вчинена одноособово (88%). Групою осіб вчинена незначна кількість злочинів, а саме 9%, а в складі організованої групи лише 3%.

У підрозділі 2.4 *«Віктимна поведінка працівників правоохоронних органів та суду й соціальні наслідки від злочинів, пов'язаних з мотивом помсти»* на підставі опрацювання вироків суду, справ засуджених, проведення анкетування та інтерв'ювання встановлено, що віктимна поведінка неодноразово призводила до помсти. Детальне ознайомлення з матеріалами справ указує на те, що протиправна, а також віктимна поведінка працівників правоохоронного органу та суду ймовірно могла б спровокувати на дії, в основі яких лежить помста, у 28–30% випадків, що є досить високим показником. Проте, якщо вирок суду є справедливим, вірогідність помсти зменшується до 2–5%.

Одночасно констатовано, що власною віктимною поведінкою правоохоронці та судді не тільки підривають авторитет держави, а й дають можливість сумніватися в правильності винесеного вироку, затриманні тощо. Зазначено, що протиправні дії детермінують вчинення злочинів з метою помститися за образу.

Розділ 3 «Врахування мотиву помсти працівникам правоохоронних органів та суду в запобіганні злочинам» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Кримінологічне прогнозування злочинів, пов'язаних з мотивом помсти працівникам правоохоронних органів та суду, й планування запобіжних заходів»* систематизовано доктринальні положення та практика підходів до загальних основ запобігання злочинам. Констатовано, що така діяльність повинна розпочинатися з прогностичної роботи та планування. Запропоновано модель кримінологічного прогнозування злочинів, пов'язаних з мотивом помсти працівникам правоохоронних органів та суду, та планування запобіжних заходів.

На основі кількісно-якісних показників, кримінологічної характеристики злочинів, що вчинюються з помсти правоохоронцям та працівникам суду, їх детермінантів і особи злочинця, зроблено модель формування на цій основі кримінологічного прогнозу.

У роботі виокремлено основні етапи планування запобіжних заходів протидії вчиненню злочинів з метою помсти працівникам правоохоронних органів та суду: I етап – аналітико-прогностичний; II етап – розробка плану (програми) запобігання злочинам, що вчинені за мотивом помсти, а також з помсти працівникам правоохоронних органів та суду; III етап – погоджувальний; IV етап – моніторинговий, який включає обов'язковий контроль за виконанням окремих заходів за відповідними термінами та фінансуванням; V етап – звітний.

У підрозділі 3.2 *«Запобігання злочинам, що вчинені з помсти працівникам правоохоронних органів та суду, на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях»* визначено, що запобіжні заходи щодо злочинів, учинених з мотиву помсти правоохоронцям та працівникам суду, повинні здійснюватись на трьох рівнях – загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному.

Загальносоціальне запобігання повинне здійснюватися через політику держави в економічній, соціальній, правовій, інформаційній та інших сферах для досягнення таких результатів: реформування суддівської гілки влади та правоохоронної системи; усунення підстав для проявів ненависті, ворожнечі, синдрому переслідування та надання можливості йти від шляху руйнації до шляху розбудови; усунення протиріч між діяльністю судових і правоохоронних органів та громадянами; підвищення загального рівня життя, забезпечення громадського контролю. Звернено увагу на потенційні можливості покарання як загальної превенції.

Констатовано, що спеціально-кримінологічне запобігання поділяється на профілактику, відвернення і припинення. Заходи мають бути спрямовані як на корекцію негативних особистих якостей у конкретної особи, так і на зміну соціальної психології населення, формування стійкого уявлення про неможливість силою й помстою відновлювати уявну справедливість.

Зазначено, що заходи індивідуальної профілактики запобігання злочинам, учиненим з помсти працівникам правоохоронного органу та суду, на індивідуальному рівні повинні проводитись одночасно в двох площинах: по-перше, це індивідуальні заходи щодо осіб, схильних до вчинення злочинів з помсти працівникам правоохоронного органу та суду. По-друге, необхідно вжити низку індивідуальних заходів щодо працівників суду та правоохоронних органів і, в першу чергу, тих, що стосуються проведення антикорупційних заходів.

У підрозділі 3.3 *«Безпека працівників та їх соціальний захист при виконанні службових обов'язків як обов'язкова складова частина запобігання злочинам»* розглянуто концепції реформування судової та правоохоронної системи. Зазначено, що рівень особистої безпеки правоохоронців та працівників суду щороку погіршується. За таких умов проблеми безпеки та соціального захисту означеної категорії набувають особливого значення.

Відзначено необхідність охорони судів з метою сприяння їх роботі в нормальних умовах, забезпечення безпеки суддів та інших працівників, оскільки відсутність охорони, а також потурання певним політичним уподобанням призводять до можливості застосування погроз та прийняття неправосудного рішення. Констатовано, що хоча Закон України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає певні гарантії, в реальності вони не забезпечують особисту безпеку, захист та соціальні гарантії. Хоча Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII «Про Національну поліцію» передбачає соціальний захист працівників поліції, а також державне страхування та відшкодування шкоди в разі загибелі або каліцтва правоохоронця (ч. 1 ст. 36 «Соціальний захист працівників поліції»), сьогодні вказані гарантії практично нічим не підкріплені, у тому числі й фінансово. З цього питання досліджено нормативно-правову базу держав колишнього Радянського Союзу, а також Німеччини, Польщі, Словаччини, Словенії, Угорщини, Франції та Чехії.

Запропоновано систему заходів з організації безпеки та соціального захисту працівників правоохоронних органів та суду, що включає фізичний, економічний, технічний, інформаційний захист та соціальну, психологічну й правову підтримку працівників правоохоронних органів та суду.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й нове вирішення доктринальних і практичних завдань, що стосуються дослідження кримінологічної характеристики помсти як мотиву вчинення злочинів щодо працівників правоохоронних органів та суду. Виконання поставлених у вступі дослідницьких завдань дозволило дійти таких висновків.

1. Розглянуто сучасний стан розробки питання кримінологічного виміру та кримінальної відповідальності за мотивом помсти працівникам судових та правоохоронних органів. Визначено, що проблеми кримінальної відповідальності за діяння, котрі містять мотиви помсти, розглядалися в роботах науковців у частині вивчення мотиву як однієї з ознак суб'єктивної сторони складу злочину. В основному це роботи, що зачіпають проблеми мотивів політичних, расової, національної чи релігійної ненависті або ворожнечі чи корисних мотивів у контексті розгляду конкретного складу злочину або певної кримінально-правової норми. Зазначено, що кримінологічні розробки мотиву помсти щодо працівників правоохоронних органів та суду в сучасних наукових розробках відсутні.

2. Виходячи з аналізу витоків помсти та сучасних наукових джерел встановлено, що мотив злочину – це обумовлені певними потребами внутрішні спонукання людини до досягнення конкретного суспільно небезпечного результату, що викликає в особи рішучість учинити злочин. Мотив помсти – це прагнення розплати, відновлення «справедливості», отримання задоволення та завдання шкоди потерпілому за заподіяне винному (або його близьким родичам) діяння, яке, на думку останнього, носить неправомірний характер. Зазначено, що вихідним моментом для формування мотиву слугує соціальна обумовленість існування людини в певному середовищі, що підпорядковується законам натуралізму. Кожна людина повинна бути вільною від насильства і агресії, проте, із стародавніх часів до наших днів існують розходження між природними правами людини та її існуванням у соціальному середовищі.

3. Вказано, що дослідження спирається на загальнонаукову методологію. Констатовано, що загальним методом виступає діалектичний метод наукового пізнання, оскільки його найбільш повно може бути використано для аналізу сутності понять, що характеризують процеси становлення помсти як мотиву вчинення злочинів, його трансформацію, переосмислення детермінації та організацію запобіжних заходів. Доведено необхідність застосування методологічних засад при дослідженні помсти як мотиву вчинення злочинів щодо працівників правоохоронних органів та суду. Це дало можливість запропонувати й підтвердити гіпотези про стан злочинності за мотивом помсти працівникам правоохоронних органів та суду та визначити науковий інструментарій дослідження.

4. Узагальнено кількісно-якісні показники злочинів, відповідальність за які передбачено ст.ст. 345–349 КК України, а також відповідальність за посягання на життя, здоров'я, власність, інші насильницькі та корисливо-насильницькі злочини й протиправні дії, пов'язані з помстою, що дало можливість дослідити мотив помсти в кримінологічному визначенні та надати загальну характеристику помсти як мотиву вчинення злочинів щодо працівників правоохоронних органів та суду.

Констатовано, що найбільша кількість злочинів, пов'язаних із помстою працівникам правоохоронних органів та суду, була зафіксована в 2014–2015 рр. Установлено, що певна кількість агресивних актів помсти працівникам правоохоронних органів та суду виникає через бажання принизити останніх у зв'язку з їх професійною діяльністю (близько 44%). Частина злочинів (близько 4%) була вчинена після того, як до правопорушника були вжиті заходи адміністративного чи дисциплінарного впливу.

5. Виявлено причини та умови вчинення злочинів з помсти працівникам правоохоронних органів та суду. Установлено, що найбільш вплинули на протиправну поведінку та вчинення злочинів: дії працівників правоохоронних органів та суду – 62%; помста як традиція кримінального середовища – 12%; пияцтво – 34%; наркотизм – 6,9%; насильство в сім'ї – 28,2%; схильність до суїцидальної поведінки – 4%; прояви аморальності – 4,9%; психічні розлади – 5,1%.

6. Надано кримінологічну характеристику особи злочинця, який учинив злочин, пов'язаний з мотивом помсти працівникам правоохоронних органів та суду. Встановлено, що найчастіше момент виникнення наміру на вчинення злочину щодо працівника правоохоронного органу та суду пов'язується: з виникненням конфлікту в процесі затримання за вчинене правопорушення – 9%; із затриманням особи за вчинення злочину – 10%; у зв'язку із припиненням протиправних дій – 18%; через відкриття кримінального провадження – 9%; із винесеним вироком суду та призначеним строком покарання – 16%; з процесом відбування покарання – 30%; через деякий час після відбуття покарання – 2; інше – 6%. У час проголошення вироку та період відбування покарання у 59 % випадках засуджені були незгодні з оцінкою їх дій (повністю або частково), більше того, 78,5% вказали, що вчинили злочин під впливом несприятливої життєвої ситуації та протиправної поведінки працівників. Наслідком цього є зростання не тільки кількості злочинів, відповідальність за які передбачена ст.ст. 345–349 КК України, а й насильницьких злочинів, хуліганства, інших протиправних дій.

7. Доведено, що ефективна система протидії злочинам, учиненим з помсти працівникам правоохоронних органів та суду, можлива при обов'язковому врахуванні віктимної поведінки вказаної категорії працівників, а також завдяки створенню системи їх соціального захисту та особистої безпеки при виконанні службових обов'язків. У зв'язку з цим запропоновано систему забезпечення особистої безпеки правоохоронців та працівників суду, їх соціального захисту, а також посилення відповідальності за вчинення корупційних, інших протиправних дій та прийняття неправосудного рішення.

8. Запропоновано модель кримінологічного прогнозування злочинів, пов'язаних з мотивом помсти працівникам правоохоронних органів та суду. Зазначено, що методом математичного моделювання можна найбільш повно прогнозувати поведінку осіб, схильних до вчинення злочинів з помсти. Вказані основні етапи планування запобіжних заходів з протидії вчиненню злочинів з метою помсти працівникам правоохоронних органів та суду.

9. Виявлено чинники, що сприяють виникненню у засуджених мотиву помсти, серед яких – постійне знаходження їх у мікросередовищі, що має негативне навантаження й нав'язує думки про помсту, провокування збереження негативних

установок тощо. Запропоновано в період відбування покарання проведення обшуків засуджених і приміщень, де вони перебувають, вжиття інших профілактичних заходів. Вказано на необхідність проведення співбесід, психологічних тренінгів, застосовування впливу громадськості та релігійних організацій, застосування до засуджених заохочувальних заходів та стягнень у період виконання й відбування покарання.

10. Запобігання злочинам, вчиненим з помсти працівникам правоохоронних органів та суду, повинно здійснюватися в трьох формах: переконання, примусу та стимулювання. Обґрунтовано загальні та принципово важливі критерії, на основі яких сформовано систему запобіжних заходів на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях. Констатовано, що успішне запобігання злочинам, що вчинені з мотиву помсти працівникам правоохоронних органів та суду, можливо лише в тому випадку, якщо з достатньою повнотою будуть виявлені внутрішні механізми злочинної поведінки і, у першу чергу, її мотиви.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Мирошніченко А. К. Помста як мотив вчинення злочину. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2016. № 2 (52). С. 82–84.
2. Мирошніченко А. К. Витоки мотиву помсти щодо працівників правоохоронних органів і суду. *Право та державне управління*. 2016. № 2 (23). С. 89–92.
3. Мирошніченко А. К. Запобіжний вплив санкції та покарання за злочини, вчинені проти працівника правоохоронного органу та суду. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. Серія: Право. 2016. № 1 (13). С. 237–243.
4. Мирошніченко А. К. Досвід іноземних держав із запобігання злочинам, що вчиняються з мотиву помсти щодо працівників правоохоронних органів і суду. *Юридична наука*. 2016. № 12 (66). С. 104–112.
5. Мирошніченко А. К. Спеціально-кримінологічні заходи щодо запобігання злочинам, вчиненим з помсти працівникам суду і правоохоронних органів. *Юридична наука*. 2017. № 3 (69). С. 21–27.
6. Мирошніченко А. К. Потерпевшие от преступлений, совершенных на почве мести сотрудникам правоохранительных органов и суда. *Legea si Viata*. 2017. № 4/2 (304). С. 91–93.
7. Мирошніченко А. К. Мотив помсти працівникам суду та правоохоронцям як традиція злочинного середовища // Круглий стіл, присвячений 67-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини: матеріали круглого столу (м. Запоріжжя, 10 грудня 2015 р.). Запоріжжя: КПУ, 2015. С. 74–75.
8. Мирошніченко А. К. Віктимна та злочинна поведінка працівника правоохоронного органу як предтеча помсти // Кримінальне право: традиції та новачі: матеріали міжнародного круглого столу, присвяченого до дня народження видатного вченого, героя України, академіка В. В. Сташиса (м. Запоріжжя, 9 липня 2016 р.). Запоріжжя, 2016. С. 117–120.

9. Мирошніченко А. К., Денисова Т. А. Латентність злочинів у правоохоронній системі // П'ятнадцяті осінні юридичні читання: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 21–22 жовтня 2016 р.). Хмельницький: Хмельницький ун-т управління та права, 2016. С. 82–84.

10. Мирошніченко А. К. Безпека і соціальний захист працівників правоохоронних органів // Актуальні питання кримінально-виконавчого права та кримінології: матеріали науково-практичних семінарів кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології (м. Чернігів, 17 та 30 листопада 2016 р.). Чернігів: Акад. ДПтС, 2016. С. 100–103.

11. Мирошніченко А. К. Суспільство, правоохоронні органи та громадянин: можливі девіації поведінки, що провокують помсту // Круглий стіл, присвячений 68-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини: матеріали круглого столу (м. Запоріжжя, 8 грудня 2016 р.). Запоріжжя: КПУ, 2016. С. 127–129.

12. Мирошніченко А. К. Детермінація злочинів, вчинених з метою помсти щодо працівників правоохоронних органів // II Кримінологічні читання, присвячені пам'яті професора О. Г. Кальмана: матеріали науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 21 листопада – 12 грудня 2016 р.). Київ: Національна академія прокуратури України, 2016. С. 65–68.

13. Мирошніченко А. К. Індивідуальні заходи запобігання злочинам, вчиненим з помсти працівникам суду та правоохоронних органів // Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 3 березня 2017 р.). Хмельницький: Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, 2017. С. 284–287.

14. Мирошніченко А. К. Механізми регулювання поведінки засуджених, схильних до помсти // Кримінально-правове, кримінологічне та кримінально-виконавче забезпечення прав і свобод людини і громадянина: матеріали круглого столу (м. Запоріжжя, 10 березня 2017 р.). Запоріжжя: КПУ, 2017. С. 66–68.

15. Мирошніченко А. К. Помста: відплата чи покарання // Кримінальне право: традиції та новації: матеріали III Міжнародного круглого столу, присвяченого вшануванню пам'яті видатного вченого, Героя України, академіка Володимира Володимировича Сташиса (м. Чернігів, 7–8 вересня 2017 р.). Чернігів: Десна Поліграф, 2017. С. 128–130.

АНОТАЦІЇ

Мирошніченко А. К. Кримінологічна характеристика помсти як мотиву вчинення злочинів щодо працівників правоохоронних органів та суду. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» (081 – Право). – Класичний приватний університет,

Запоріжжя, 2018; Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2018.

Дисертацію присвячено комплексному аналізу кримінологічної характеристики помсти як мотиву вчинення злочинів щодо працівників правоохоронних органів та суду.

Надано характеристику сучасного стану кримінальної відповідальності за мотивом помсти працівникам правоохоронних органів та суду протягом останніх десяти років, у результаті чого зроблено висновок, що в структурі та динаміці цього виду злочинів не відбулося суттєвих якісних змін, за винятком останніх трьох років.

Обґрунтовано загальні та принципово важливі критерії, на основі яких складено кримінологічну характеристику помсти як мотиву вчинення злочинів щодо працівників правоохоронних органів та суду.

Запропоновано модель кримінологічного прогнозування злочинів, пов'язаних з мотивом помсти працівникам правоохоронних органів та суду, виокремлено основні етапи планування запобіжних заходів протидії вчиненню таких злочинів.

Запропоновано систему організації безпеки та соціального захисту працівників правоохоронних органів та суду, що включає фізичний, економічний, технічний, інформаційний захист та соціальну, психологічну й правову підтримку працівників правоохоронних органів та суду.

Ключові слова: помста, злочин, кримінологічна характеристика, правоохоронні органи, суд, запобігання злочинам.

Мирошниченко А. К. Криминологическая характеристика мести как мотива совершения преступлений в отношении сотрудников правоохранительных органов и суда. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук (доктора философии) по специальности 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» (081 – Право). – Классический приватный университет, Запорожье, 2018; Харьковский национальный университет внутренних дел, Харьков, 2018.

Диссертация посвящена комплексному анализу криминологической характеристики мести как мотива совершения преступлений в отношении сотрудников правоохранительных органов и суда.

Представлена характеристика современного состояния уголовной ответственности по мотивам мести сотрудникам правоохранительных органов и суда в течение последних десяти лет, в результате чего сделан вывод, что в структуре и динамике этого вида преступлений не произошло существенных качественных изменений, за исключением последних трех лет.

Обоснованы общие и принципиально важные критерии, на основе которых составлена криминологическая характеристика мести как мотива совершения преступлений в отношении сотрудников правоохранительных органов и суда.

Предложена модель криминологического прогнозирования преступлений, связанных с мотивом мести сотрудникам правоохранительных органов и суда,

выделены основные этапы планирования мер противодействия совершению таких преступлений.

Предложена система организации безопасности и социальной защиты сотрудников правоохранительных органов и суда, включая физическую, экономическую, техническую, информационную защиту и социальную, психологическую и правовую поддержку работников правоохранительных органов и суда.

Ключевые слова: месть, преступление, криминологическая характеристика, правоохранительные органы, суд, предупреждение преступлений.

Myroshnychenko A. K. Criminological characteristics of revenge as a motive for committing crimes against law enforcement officers and courts. – *The qualification scientific work published as manuscript.*

Thesis for a Candidate Degree in Law (Doctor of Philosophy), Speciality 12.00.08 «Criminal Law and Criminology; Criminal Executive Law» (081 – Law). – Classic Private University, Zaporizhzhia, 2018; Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, 2018.

The thesis is devoted to a comprehensive analysis of the criminological characteristics of revenge as a motive for committing crimes against law enforcement officers and the court. The subject of research is the criminological characteristics of revenge as a motive of committing crimes against the police and the court.

The aim of the study is to determine the theoretical generalization and formation of the criminological characteristics of revenge as a motive for committing crimes against law enforcement officers and the court, as well as the development of proposals aimed at preventing crimes at the general social, special-criminological and individual levels.

In the course of the study, a modern state of criminal prosecution of individuals for crimes committed on the grounds of revenge for law enforcement officers and the court over the past twenty years has been characterized. It is concluded that in the structure and dynamics of this type of crime, there have been no significant qualitative changes, except for the last three years. However, taking into account the level of confidence in law enforcement agencies and the court, the public's attitude to the reform processes is indicated on the existence of negative trends that can provoke social conflicts, justify lynching and increase in crimes committed out of revenge.

The general and fundamentally important criteria on the basis of which the criminological characteristics of revenge as the motive for committing crimes against law enforcement officers and the court have been justified, which made it possible to form a system of preventive measures at the general social, special-criminological and individual levels. It is stated that special-criminological prevention is divided into prevention, rejection and termination. Special-criminological prevention should be differentiated and adapted to certain categories of offenders, based on their criminological characteristics. They should be aimed at both the correction of a particular individual's negative personal qualities, and the change of social psychology of the population, forming of a stable notion of impossibility to restore imaginary justice by force and revenge.

The features and properties of a person who committed a crime out of vengeance to an employee of a law enforcement agency or court are determined. The generalized characteristic of the person of the criminal is presented.

It is proved that an effective system of counteraction to crimes committed out of revenge against law enforcement officers and courts is possible with mandatory consideration of victim behavior of this category of workers, as well as by creating a system of their social protection and personal safety in the performance of official duties. In this regard, a system for ensuring the personal safety of law enforcement officers and court personnel, their social protection was proposed. At the same time, the need to strengthen the responsibility for the commission of corruption and other unlawful actions and the adoption of an unjust decision is underlined.

The provisions on the need to take into account the positive experience of preventing crimes committed on the grounds of revenge for law enforcement officers and the court in foreign countries, especially regarding the criteria for assessing the degree of latency of crimes, ensuring personal safety and social protection of employees.

Key words: revenge, crime, criminological characteristics, law enforcement agencies, court, crime prevention.

Підписано до друку 04.05.2018 р. Папір офсетний. Друк офсетний.
Формат 60х84/16. Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач
Харківський національний університет внутрішніх справ,
пр. Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.

Друкарня Харківського національного університету внутрішніх справ
61080, м. Харків, пр. Льва Ландау, 27.